

Kunnostusojitustarve, ojituksen aiheuttama kuormitus ja vesiensuojelu

Hannu Hökkä

Metla/Rovaniemi

Kunnostusojitustarve Pohjois-Suomessa

- VMI11 (2009-2013): kunnostustarve on 117000 ha/v, josta Pohjois-Suomessa 45%, n. 53 000 ha/v
- KMO2015: tavoite koko maassa 70 000 ha
- Käytännössä kunnostusten toteutuksen tarve pienempi, kuin mitä VMI:n koealoittainen laskenta osoittaa
- Kunnostustarpeeseen vaikuttaa ojien kunnon ohella puuston määrä, kasvupaikka ja maantieteellinen sijainti

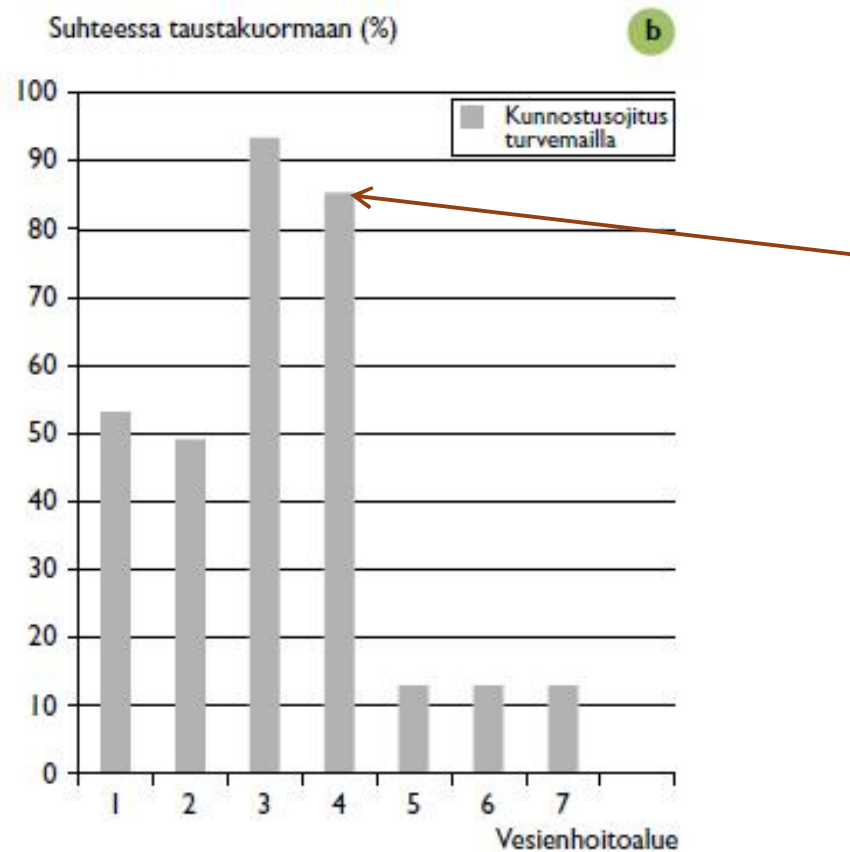
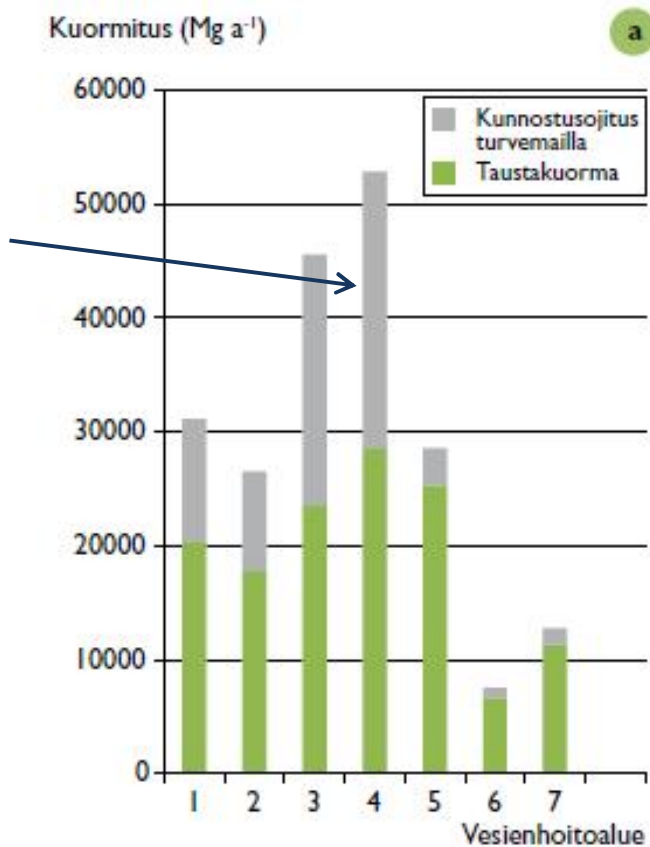
Kunnostusojitustarve

- Ojaston rappeutumisen nopeus vaihtelee paljon
  - Ojituksesta kulunut aika
  - Turpeen paksuus
  - Maalaji: turpeen maatuneisuus ja pohjamaa
  - Kaivumenetelmä
  - Kaltevuus
- Ojasto toimii yleensä 20-30 vuotta, suurin muutos heti ojituksen jälkeen
- Kunnostusojitus lisää kasvua 0 – 1,5 m³/ha/v 15-20 vuoden ajan, jos puusto kärsii liiasta vedestä

Metsätalouden vesistökuorma

- Metsätalouden kuormitus suhteessa luontaiseen taustakuormaan koko maassa:
  - Typpi 4%
  - Fosfori 10%
  - Kiintoaines 45%
- Suometsätalouden (kunnostusojitus ja hakkuut) vaikutukset:
  - Typen osalta pienet
  - N. 50% fosforikuormasta
  - Lähes 100% kiintoainekuormasta

Kunnostusojituksen kiintoainekuorma vesistöille

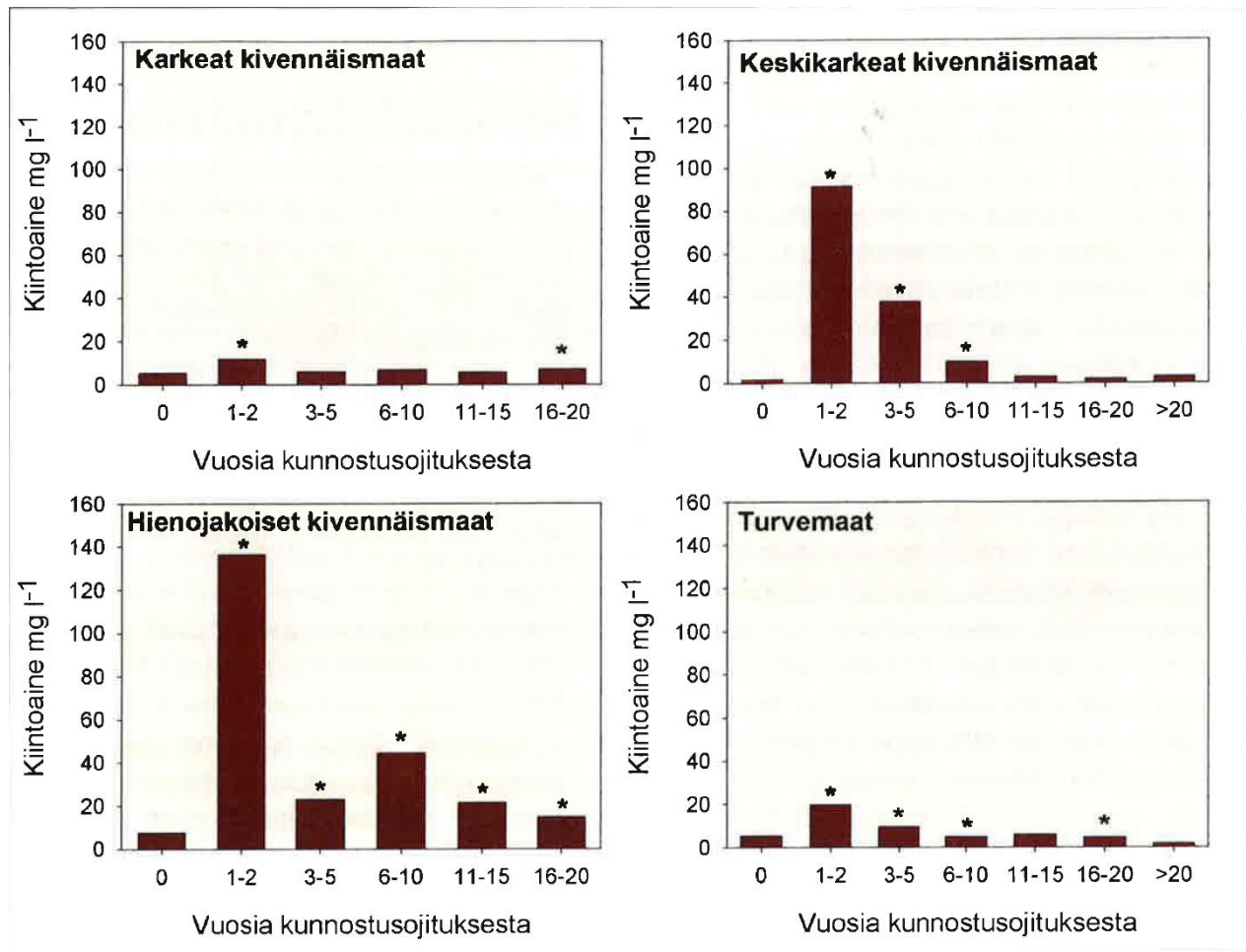
Kunnostusojitus

- Mitä haittaa kunnostuksesta?
  - Kiintoainepäästöt – liettyminen
  - Ravinnepäästöt – rehevöityminen
  - pH-muutokset alunamailla
- EU:n VPD, VN:n periaatepäätös, vesienhoitolaki, Kemera-laki, Kansallinen suostrategia
- KMO 2015: N- ja P-kuormituksen ei tule kasvaa metsätaloudessa
  - Ohjeet ja suositukset, eroosioriskien tunnistaminen, paikkatietomenetelmät (RLGIS)

Kunnostuksen vaikutus valumavesiin

Aiheuttaa pulssin, jonka vaikutus kestää jopa >20 vuotta kunnostuksesta

Vesiensuojelutoimet

- Kaksi linjaa:
  - 1) kuormituksen synnyn ehkäisy syntypaikalla – toimenpiteet metsänkäsittelyn yhteydessä
  - 2) liikkeelle lähteneen kuormituksen pysäyttäminen – vesiensuojeluratkaisut
- Suunnitellaan valuma-aluekohtaisesti
  - Rakenteiden sijoittelu ja mitoitus
- Vesimäärä, maalaji, kaltevuus → eroosioriski

Vesiensuojelurakenteet

- Lietekuopat + pohjapadot
- Kaivussyvyys + kaivukatkokot
- Säästöpadot
- Laskeutusaltaat
- Pintavalutuskentät
- Putkipadot

Laskeutusallas

- Pyritään vähentämään veden virtausnopeutta
  - Teho riippuu siitä, kuinka pitkän ajan vesi viipyy altaassa → virtausnopeus 1cm/s
- Teho vaihtelee suuresti (alussa jopa päästö)
- Pidättää karkeaa ainesta – savi ja hiesu, sekä liuenneet ravinteet ja humus menevät läpi → pintavalutukseen!
- Mitoitus: valuma-alue, maalaji, vesimäärä, kaivumäärät
- Enintään 30-40 ha/allas, p-ala: 3-8m²/ha valuma-alueetta
- Tulisi kaivaa 1v ennen ojien kaivua

Laskeutusallas

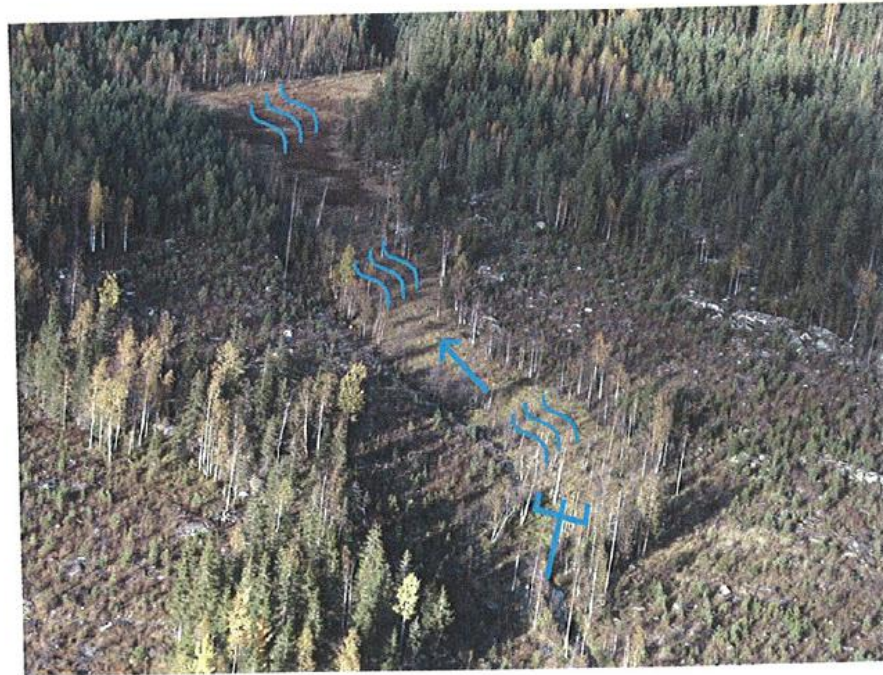
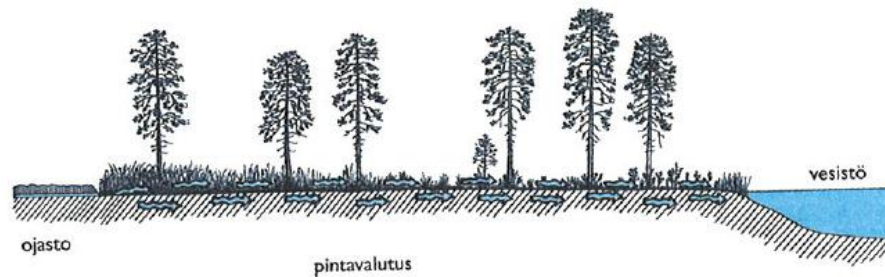
Kuva 2. Kuvan yläosassa laskeutusaltaan periaatepiirros, alaosassa valokuva Karvian Alkikiassa vuonna 1993 kaivetusta laskeutusaltaasta muutaman vuoden kuluttua kunnostusojituksesta. Altaan yläpäähän on laskeutunut hienoa hiekka ja karkeata hietaa. Piirros: H. Nousiainen, kuva: M. Vuollekoski.

Pintavalutuskenttä

- Vedet johdetaan tasaiselle alueelle, esim. suolle
  - Virtausnopeus hidastuu ja vedet leviävät laajalle
  - Prosessit: sedimentaatio, sitoutuminen kasvibiomassaan, kem. pidättyminen, typen pelkistyminen ilmaan, mikrobiologinen sitoutuminen
- Tehokkain tapa poistaa kiintoainesta ja siihen sitoutuneita ravinteita, myös liuenneita
- Pintaa ei saa rikkoa ojituksessa
- Pinta-ala oltava väh. 1% valuma-alueen alasta, mutta pituus ja virtauksen tasainen levittyminen tärkeää
- Jos vanha ojitusalue, vettämisessä huuhtoutuu aluksi fosforia, hakkuutähteet pois!

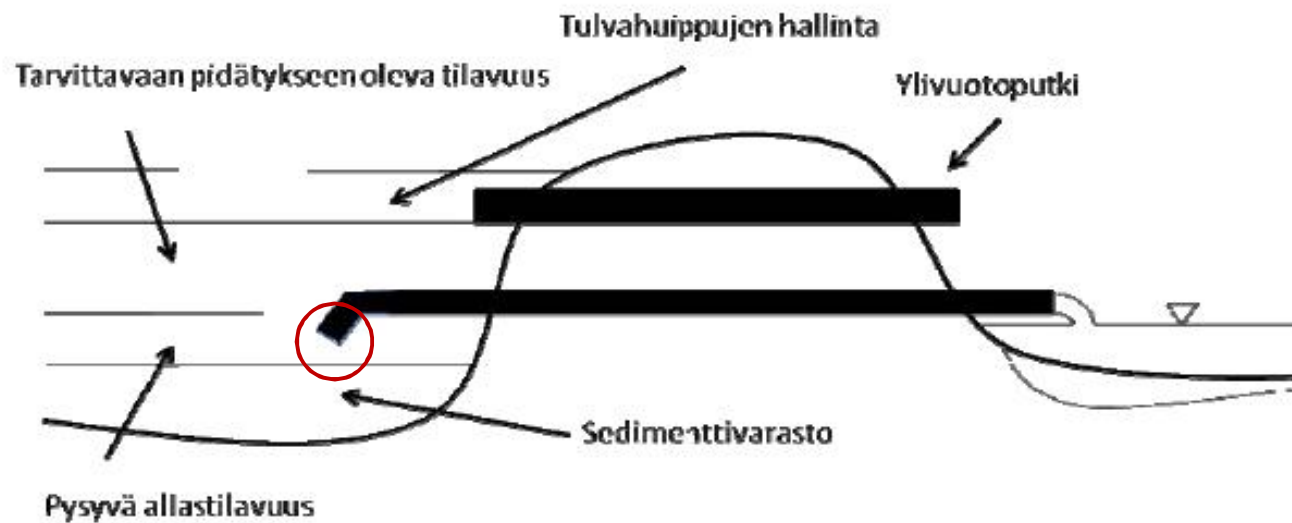
Pintavalutuskenttä

Putkipato

- Kaksi tavoitetta:
  - 1. hidastaa veden tuloa ojitusalueelta ja pidättää kuorman syntypaikalleen
  - 2. alentaa virtaamahuippuja alapuolisessa uomassa ja vähentää eroosiota
- Puhdistaa vettä mekaanisesti sedimentaation kautta, estää uudelleen liikkeelle lähdön
- Pidättää 80-90% kiintoaineesta, Ntot 65%, Ptot 67%.
- Virtaamahuippu alenee 10-90%.

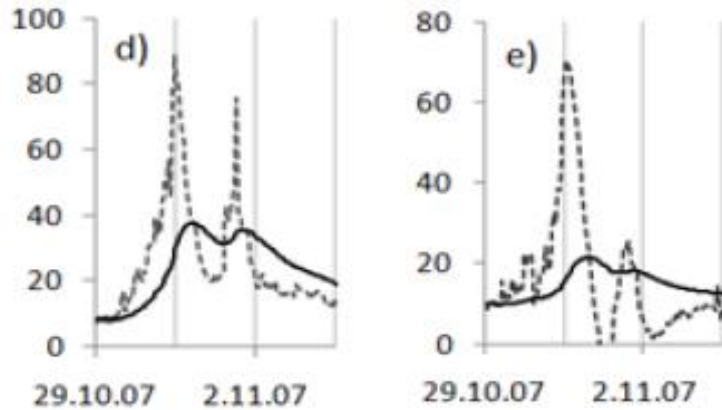
Putkipadon rakenne

Kuva 1. Putkipadon rakenne

Putkipato

Ylivuotoputki

Virtaamasäätöputki

Putkipato

Vesi varastoidaan
ojaverkoston

Vesi voi olla
alkukesästä korkealla,
laskee vähitellen

Jos mitoitus oikein,
ojasto on kuiva
loppukesällä – ei
haittaa puuston
kasvua

Vesiensuojelu kaivutyössä

- Kaivutyön ajoitus ja jaksotus
  - Aloitus latvaojista
  - Kaivu useana vuotena isoissa hankkeissa
- Laskuojien perkaamisen tarpeellisuus?
- Ojasyvyys ja ojien pysyminen turvekerroksessa
  - suurin eroosio turpeen alaisesta pohjamaasta
- Laskeutusaltaiden maapohjan laatu
- Kaivu kuivaan aikaan

Vesistövaikutusten vähentäminen

- Tarpeettomien kunnostusten välttäminen, esim. puustoisissa metsiköissä siirretään kunnostusojitus uudistamisvaiheeseen
- Turpeen laatu vaikuttaa kuivatuksen tehokkuuteen
  - Pitkälle maatuneissa vesi liikkuu hitaasti
  - Pitäydytään ojien tavoitesyvyydessä (0,9m)
- Kunnostuskelvottomien soiden jättäminen pois metsätalouuskäytöstä
- Eri toimien yhdisteleminen: Hyvä ennakkosuunnittelu
  - riittävät vesiensuojelurakenteet – laadukas kaivutyön toteutus

